

5. Волощук І.С. Педагогічні основи розвитку творчих здібностей молодших школярів в умовах сільської загальноосвітньої школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / І.С. Волощук. – К., 1998. – 551 с.
6. Renzulli J. The Enrichment triad model: A Guide for developing defensible programs for the gifted and talented / J. Renzulli. – Mansfield center, CT : Creative Learning press, 1977. – P. 18.
7. Роджерс Н. Творчество как усиление себя / Н. Роджерс // Вопр. психол. – 1990. – № 1. – С. 164–168.
8. Guilford J.P. Creativity: Yesterday, today, and tomorrow / J.P. Guilford // Journal of Creative Behavior. – 1967. – Vol 1. – P. 3–14.
9. Кульчицька О.І. Методика діагностики інтелектуальної обдарованості / О.І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2007. – № 1. – С. 42–44.
10. Гильбух Ю.З. Феномен умственной одаренности / Ю.З. Гильбух, О.Н. Гарнец, С.Л. Коробко // Вопросы психологии. – 1990. – № 4. – С. 147–155.
11. Психология одаренности детей и подростков / [Ю.Д. Бабаева, Н.С. Лейтес, Т.М. Марютина и др. ; под ред. Н.С. Лейтеса]. – М. : Академия, 1996. – С. 407.
12. Кульчицька О.І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості / О.І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2004. – № 8. – С. 2–9.

КНЯЗЄВА С.В.

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПРАВОЗНАВСТВА

Реформування системи вищої професійної освіти, а саме вдосконалення процесу навчання правознавців, передбачає підготовку висококваліфікованих юридичних кадрів, які б змогли швидко та адекватно вирішувати професійні завдання, були здатними до активної творчої участі в правовому житті держави, володіли політичною, правовою та мовною культурою. Мовлення людини – це перший показник, який свідчить про її освіченість, начитаність, ерудицію та рівень сформованості загальнофахових комунікативних умінь. Відіграючи роль центральної фігури у вирішенні правових питань, майбутній правознавець повинен гідно виконувати комунікативну функцію.

Проблема дослідження професійно-комунікативної компетентності була предметом теоретичного та практичного аналізу багатьох науковців. Цілісне осмислення концепцій формування професійно-комунікативної компетентності базується на дослідженнях педагогів, психологів, соціологів, філософів, які вивчали різні аспекти цієї проблеми.

Проблемам дослідження професійно-комунікативної компетентності присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців: В. Беспалько, Д. Годлевської, А. Дубакова, Ю. Ємельянова, К. Ларсона, С. Петрушина, Дж. Равена, А. Холідея та ін.

За результатами аналізу наукових досліджень виявлено, що феномену професійно-комунікативної компетентності, її функціям та компонен-

там приділялася достатня увага. Проте сама структура професійно-комунікативної компетентності ще не була предметом дослідження вітчизняних науковців.

Мета статті – проаналізувати різноманітні підходи до визначення структурних компонентів професійно-комунікативної компетентності та розробити власну структуру.

За результатами аналізу наукових досліджень педагогів та психологів (Т. Андрєєвої, В. М'ясищєва, Б. Паригіна, І. Плужника, І. Розина та інших), існують різні підходи до визначення структурних компонентів комунікативної компетентності.

На основі вивчення праць деяких психологів та педагогів можна зробити висновок, що професійно-комунікативна компетентність постає як багатогранний і структурний феномен, який, у свою чергу, складається з умінь, знань, навичок, цінностей та мотивів, саме із цих причин, на наш погляд, з'являються різноманітні підходи до визначення структурних компонентів професійно-комунікативної компетентності.

У своєму дослідженні, присвяченому педагогічним умовам формування комунікативної компетентності, Є. Прозорова залучає тільки два компоненти до структури комунікативної компетентності. До першого компонента дослідниця відносить комунікативні цінності, орієнтацію та специфіку мотивації комуніканта, його потребу в спілкуванні. Другий компонент визначає прояви комунікативної компетентності безпосередньо в спілкуванні, комунікативній поведінці та містить дві складові, а саме: дії під час акту комунікації (уміння та навички спілкування) і знання про спілкування [5, с. 193–195].

Досліджуючи структуру комунікативної компетентності редактора, вітчизняний науковець О. Жирун доходить висновку, що комунікативна компетентність має ієрархічну та складну структуру. По-перше, науковець виділяє два компоненти.

Перший компонент – *інструментальний* – це вміння й навички спілкування, серед яких є інформаційно-поведінкові, особистісно-перцептивні та ситуаційно-рефлексивні вміння, а також знання про закономірності спілкування, про свої комунікативні властивості та комунікативні властивості інших.

Другий компонент – *мотиваційно-ціннісний* – містить комунікативні цінності, настанови. У свою чергу, інструментальна складова розподіляється на професійну, психологічну, комунікативну та риторичну складові.

Зміст професійного компонента охоплює знання особливостей професійно спрямованої редакційної діяльності, а також систему знань про сутність, структуру, функції й особливості спілкування в цілому та професійного зокрема.

Зміст психологічного компонента містить гуманістичну настанову на спілкування, готовність вступати в діалогічні відносини, розвинуті емпатію та рефлексію, адекватні вимогам професійної діяльності психоемоційні стани, а також орієнтування в особливостях особистості автора в умовах редакційної діяльності.

Конативний компонент охоплює загальні та специфічні комунікативні вміння, які дають змогу успішно налагоджувати контакт зі співрозмовником, адекватно пізнавати його внутрішні стани, керувати ситуацією взаємодії з ним, застосувати конструктивні стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях; культуру мовлення; експресивні вміння, які забезпечують адекватний висловлюванням міміко-пантомімічний супровід; перцептивно-рефлексивні вміння, які забезпечують можливість проникнення у внутрішній світ партнера по спілкуванню та розуміння самого себе; домінуюче застосування організуючих впливів у взаємодії з людьми (порівняно з оцінками й особливо дисциплінуючими).

Зміст риторичного компонента, який належить до галузі психолінгвістики, містить професійне володіння мовою, яке передбачає успішну взаємодію редактора з автором [2, с. 9–10].

Традиційним вважається структурування комунікативної компетентності з трьох компонентів.

Структуру комунікативної компетентності досить чітко та змістовно проаналізовано в працях російського психолога С. Петрушина. Він розглядає комунікативну компетентність як інтегративне утворення та вважає, що до складу зазначеної компетентності входять пізнавальний, поведінковий та емоційний компоненти. Науковець включає до складу когнітивного (пізнавального) компонента орієнтованість, психологічні знання та перцептивні здібності фахівця. Також сюди входить самопізнання особистості та пізнання партнерів по спілкуванню. Зміст поведінкового компонента комунікативної компетентності, на думку С. Петрушина, охоплює вміння ефективно використовувати різні засоби вербального та невербального спілкування. Щодо змісту емоційного компонента, то науковець наголошує на важливості досвіду різноманітного спілкування, позитивному ставленні та налаштуванні на партнера по спілкуванню [4, с. 89–111].

Розглядаючи комунікативну компетентність менеджерів та аналізуючи особливості їх спілкування, вітчизняний науковець В. Черевко вносить до структури комунікативної компетентності такі компоненти:

- когнітивний (теоретичні знання з психології спілкування; адекватна орієнтація менеджера в собі, у партнерові, у ситуації професійного спілкування, у конкретних професійно-комунікативних цілях);
- емоційно-оцінний (мотиви вибору професії менеджера, інтерес до обраної професії, прийняття себе та інших, комунікативні установки на участь у тренінгах, роботу з комунікативного самовдосконалення), поведінковий (володіння технікою спілкування (вербальні та невербальні засоби));
- перцептивні вміння, володіння прийомами атракції та фасцинації, уміння конструктивного розв'язування конфліктів, діалогічний стиль взаємодії в комунікативних професійних ситуаціях, ситуативна адаптивність у професійно значущих ситуаціях [6, с. 11].

Запропонована російською дослідницею І. Куламіхіною структурно-функціональна модель містить такі структурні компоненти: мотиваційно-ціннісний, який визначає потребу студентів торгово-економічного ВНЗ у

розширенні професійних контактів та толерантного ставлення до партнерів; когнітивний компонент визначає сукупність мовленнєвої, міжкультурної та соціальної компетенцій, які допомагають виробити стратегію позитивної взаємодії; операційний компонент, який характеризується наявністю вмінь самоуправління своєю діяльністю, спілкуванням та комунікативно-рефлексивних умінь [4, с. 4].

Порівнюючи та аналізуючи зміст структурних компонентів професійної та комунікативної компетентності у своєму дослідженні, С. Вишневська виділяє такі структурні компоненти професійної комунікативної компетентності юриста: інформаційно-комунікативний, афективно-комунікативний та регуляційно-комунікативний. Має місце факт розбалансованості між назвою структурних компонентів професійної комунікативної компетентності та переліком здібностей і вмінь, що автор відносить до відповідних структурних елементів. Позитивним надбанням цієї праці варто вважати змістову модель професійної комунікативної компетентності, яку дослідниця подає у вигляді схеми [1, с. 10–11].

Результати аналізу наукових досліджень дають змогу зробити висновок, що існує декілька різних підходів до обґрунтування професійно-комунікативної компетентності фахівця та наявна різниця в складових компонентах, які науковці включають до її структури. Спираючись на цілісний особистісно орієнтований та методологічний підходи, треба констатувати, що структура професійно-комунікативної компетентності повинна бути адекватною психологічній структурі особистості.

На наш погляд, до структури професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця з правознавства мають бути залучені такі складові: духовно-моральна, ціннісно-мотиваційна, когнітивно-професійна, афективно-регулятивна, соціально-перцептивна.

Спираючись на рисунок, у структурі професійно-комунікативної компетентності фахівця з правознавства, ми виділили п'ять компонентів:

– *духовно-моральна* складова полягає в здатності до вирішення професійно-колективних завдань з урахування визнання абсолютної цінності кожної людини, пріоритету її прав на повноцінну реалізацію своїх здібностей та інтересів;

– *ціннісно-мотиваційний* компонент полягає в спрямованості особистості студента на гуманістичне спілкування в юридичній сфері; усвідомленість потреби в здійсненні комунікативного акту, до комунікативного самовдосконалення з урахуванням етичних, моральних і правових цінностей;

– *когнітивно-професійний* компонент передбачає знання стилів, структури, функцій професійного спілкування; наявність інтелектуальних здібностей, які притаманні професійної діяльності; формування загальнокультурних знань; знання правил і норм мови; вміння оперувати спеціальною лексикою; вміння будувати текст з урахуванням спеціального стилю та жанру; знання вербальної й невербальної комунікації; теоретичні та практичні знання з психології;

– до складу *афективно-регулятивного* компонента слід віднести емоційні здібності майбутнього фахівця, а саме: гуманність, чесність, відповідальність, принциповість, організованість, лідерські якості, які виявляються в здатності встановлювати та підтримувати емоційний контакт з опонентом, здатність до самоаналізу й корегування дій;

– *соціально-перцептивний* компонент охоплює вміння, що виявляються в здатності людини відокремлювати контекст зустрічі, відчувати настрій опонента за його вербальними та невербальними сигналами, враховуючи всі психологічні сигнали співрозмовника під час комунікативного акту, а саме: розуміння зовнішнього вигляду та дій опонента. Соціально-перцептивні навички виявляються в доречному встановленні контакту з прогнозуванням подальшого напрямку спілкування.

Рис. Структура професійно-комунікативної компетентності фахівця з правознавства

Висновки. Таким чином, на основі аналізу наукової та методичної літератури, де науковцями запропоновані різноманітні структури професійно-комунікативної компетентності, ми робимо висновок: структура професійно-комунікативної компетентності повинна бути адекватною психологічній структурі особистості; жодний з авторів не проектує відповідну структуру на основі поєднання особистісно орієнтованого та цілісно-методологічних підходів; структура професійно-комунікативної компетентності – це досить складне явище, яке поділяється на структурні елементи залежно від конкретних завдань, що поставлені в дослідженнях, та містить п'ять складових.

Література

1. Вишневская С.Л. Развитие профессиональной коммуникативной компетентности юриста в системе высшего профессионального образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук / С.Л. Вишневская. – Ижевск, 2006. – С. 18.
2. Жирун О.А. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності у майбутніх редакторів у взаємодії з авторами : автореф. дис. ... канд. психол. наук / О.А. Жирун. – К., 2006. – С. 20.
3. Куламихина И.В. Педагогическое управление развитием коммуникативной компетентности студентов в образовательном процессе торгово-экономического вуза : автореф. дис. ... канд. психол. наук / И.В. Куламихина. – Омск, 2007. – С. 13.
4. Петрушин С.В. Психологический тренинг в многочисленной группе (методика развития компетентности в общении в группах от 40 до 100 человек) / С.В. Петрушин. – М. : Академический проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2000. – С. 256.
5. Прозорова Е.В. Педагогические условия формирования коммуникативной компетентности / Е.В. Прозорова // Мир психологии. – 2000. – № 2. – С. 191–202.
6. Черевко В.П. Формування комунікативної компетентності менеджера у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. психол. наук / В.П. Черевко. – К., 2001. – С. 27.

КУЛЬЧИЦЬКА Я.

ШЛЯХИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У КАНАДІ

Проблема навчання обдарованих дітей є однією з найактуальніших проблем сучасної освіти. Це пов'язано з багатьма різноманітними факторами. Одним з таких факторів є невирішене питання стосовно того, яка з освітніх систем є найсприятливішою для навчання талановитих учнів. Одним з підходів до вирішення цієї проблеми є те, що до обдарованої особистості необхідно застосовувати індивідуальний підхід у навчанні, спираючись на її потреби, психологічні та фізіологічні особливості, а також беручи до уваги тип обдарованості тієї чи іншої дитини, оскільки адекватний вибір системи навчання сприяє повноцінному розвитку обдарованої особистості.

У 1988 р. О.М. Матюшкін зазначав, що сучасне навчання орієнтовано на середнього учня, і держава витрачає багато коштів на створення та реалізацію програм для дітей, які мають труднощі в навчанні, які потребують особливої уваги, але не приділяє достатньої уваги обдарованим дітям. Звісно, з того часу багато що змінилося, зроблено багато, але, на нашу думку, недостатньо для того, щоб сказати, що проблема навчання обдарованих учнів повністю вирішена. Ще триває процес пошуку ідеальної моделі навчання обдарованої особистості. Розвиток науково-педагогічних досліджень у цьому руслі дасть змогу більш успішно вирішувати проблему розвитку обдарованих і талановитих учнів. Сьогодні у світі простежується те-